

Θέμα «Η Ελληνική Οικονομία μετά το κλείσιμο του τρίτου προγράμματος»

ΝΚ | Πάνελ IV: Θέμα « Ο ρόλος των Τραπεζών και το Νέο Παραγωγικό Μοντέλο»

Συντονιστής | Σεραφείμ Κοτρώτσος

Η Ελληνική Οικονομία μετά το κλείσιμο του τρίτου προγράμματος

Κυρίες και Κύριοι,

Ευχαριστώ πολύ το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος για την πολύ τιμητική πρόσκληση που μου απηύθυνε να είμαι ομιλητής στη σημερινή εκδήλωση.

Στις διάφορες δημόσιες συζητήσεις τίθεται το βασικό ερώτημα:

θα μπορέσει ο τραπεζικός κλάδος στη μετα-μνημονιακή εποχή στην Ελλάδα να χρηματοδοτήσει τις επιχειρήσεις, τα νοικοκυριά, τις επενδύσεις, την οικονομική ανάπτυξη της χώρας;

Να είναι αναπτυξιακός καταλυτής;

Πρέπει να συμφωνήσουμε ότι, η ικανότητα του τραπεζικού συστήματος να χρηματοδοτεί απρόσκοπτα την οικονομία εξαρτάται πρώτα και κύρια από το μακροοικονομικό και χρηματοοικονομικό περιβάλλον.

Σε ένα θετικό περιβάλλον, για παράδειγμα, που

- το οικονομικό κλίμα βελτιώνεται,
- οι επιχειρηματικές προσδοκίες βρίσκονται σε ανοδική τροχιά, και
- η καταναλωτική εμπιστοσύνη αυξάνεται,
- σε μια οικονομία που αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς,
- οι χρηματοοικονομικοί και μακροοικονομικοί δείκτες βελτιώνονται, και
- η αξιοπιστία της οικονομικής πολιτικής και η εμπιστοσύνη των αγορών βελτιώνονται, οδηγώντας σε αποκλιμάκωση των ασφαλίσεων κινδύνου στο διεθνή δανεισμό και σε εισροές κεφαλαίων,

σ' ένα τέτοιο περιβάλλον, είναι φανερό ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν τις προϋποθέσεις, τα κεφάλαια, τη ρευστότητα και την ικανότητα, να χρηματοδοτήσουν απρόσκοπτα την ανάπτυξη της χώρας, τις επενδύσεις, τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

Αυτό θα συμβεί διότι, *ceteris paribus*,

1. θα καταγράφεται ισχυρότερη ζήτηση δανείων,
2. θα σημειώνεται επιστροφή καταθέσεων,
3. θα βελτιώνεται η πρόσβαση στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου,

4. θα αυξάνεται η εισροή ξένων κεφαλαίων,
5. θα επιταχύνεται η μείωση του ύψους των μη εξυπηρετούμενων δανείων,

Το τελευταίο ισχύει διότι:

- γίνεται εφικτή η πώληση NPEs και άλλων περιουσιακών στοιχείων στην αγορά σε πολύ υψηλότερες και ικανοποιητικές τιμές (γεφύρωση του bid / offer spread),
- θ' αυξάνονται τα NPEs που επανέρχονται σε χρηματοοικονομική υγεία (curing rate),
- ο σχηματισμός νέων μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων θα είναι αρνητικός (negative NPE formation),

Το συμπέρασμα είναι ότι, με ισχυρή οικονομική ανάπτυξη και αξιόπιστη οικονομική πολιτική, οι τράπεζες θα έχουν τις προϋποθέσεις, τα μέσα και τις αντικειμενικές συνθήκες για να χρηματοδοτήσουν απρόσκοπτα την οικονομία.

Υπάρχει μια ισχυρή, διαχρονική, μεσοπρόθεσμη, θετική συσχέτιση, μια ισχυρή δυναμική αλληλεξάρτηση και αλληλοεπίδραση μεταξύ της ικανότητας του τραπεζικού συστήματος να χρηματοδοτήσει απρόσκοπτα την οικονομία και των οικονομικών και χρηματοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν σ' αυτήν.

Η χώρα μας, χωρίς αμφιβολία είχε το μεγαλύτερο πρόβλημα και αντιμετώπισε τη μεγαλύτερη κρίση απ' όλες τις χώρες της ευρωζώνης σε πρόγραμμα προσαρμογής, τόσο σε ένταση, όσο και σε διάρκεια και σε κοινωνικό και οικονομικό κόστος.

Αντίθετα με τις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης σε πρόγραμμα προσαρμογής, τα τελευταία χρόνια, ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα δεν προκάλεσε την κρίση, όπως π.χ. στην Ιρλανδία και την Κύπρο.

Αντίθετα, υπέστη μια πρωτοφανή απαξίωση και συρρίκνωση των δραστηριοτήτων του, με συσσώρευση ζημιών και λήψη σημαντικής κρατικής ενίσχυσης σε κεφάλαια και ρευστότητα.

Επιπροσθέτως, υποχρεώθηκε μέσω των προγραμμάτων αναδιάρθρωσης που υπέγραψε κάθε τράπεζα, σε ένα δραματικό μετασχηματισμό της αρχιτεκτονικής του και των χρηματοοικονομικών του δεδομένων.

Συγκεκριμένα:

- το ενεργητικό τους μειώθηκε κατά 39%, από € 491 δισ. σε € 301 δισ., μεταξύ 2009 και 2017,
- τα δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα μειώθηκαν κατά 28% (από € 253 δισ. σε € 184 δισ.) την ίδια περίοδο,
- η παρουσία ξένων τραπεζών μειώθηκε κατά 94% με όρους ενεργητικού,

- ο κλάδος συγκεντρώθηκε από δεκάδες τράπεζες σε 4 «συστημικές» τράπεζες που ελέγχουν το 97% του ενεργητικού του κλάδου ,
- οι τραπεζικοί υπάλληλοι μειώθηκαν κατά 24.000 ή 37% και το δίκτυο μειώθηκε κατά περίπου 1.900 καταστήματα ή 47% μεταξύ του 2009 και του 2017,
- η εξάρτηση για ρευστότητα από το ευρωσύστημα ξεπέρασε τα € 130 δισεκ. στην κορύφωση της κρίσης, ενώ η απώλεια καταθέσεων ξεπέρασε τα € 117 δισεκ. την ίδια περίοδο,
- τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (NPEs) ξεπέρασαν τα € 107 δισεκ. στην Ελλάδα τον Ιούνιο του 2016, κοντά στο 50% του χαρτοφυλακίου,
- κατέστη αναγκαία η κεφαλαιακή ενίσχυση των τραπεζών τέσσερις φορές με κεφάλαια ύψους € 64 δισεκ., το ελληνικό δημόσιο συμμετείχε στις αυξήσεις με σημαντικά ποσά μέσω του ΤΧΣ, ενώ σχηματίστηκαν προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις ύψους € 57 δισεκ.
- οι ελληνικές τράπεζες αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από τις περισσότερες εκτός Ελλάδος δραστηριότητές τους.

Ωστόσο, σήμερα, λίγο πριν τη διαφαινόμενη έξοδο από τα μνημόνια και με τη σαφή βελτίωση των οικονομικών συνθηκών, ο τραπεζικός κλάδος έχει ανασυγκροτηθεί

επιτυχώς και επανέρχεται σταδιακά σε καλύτερες συνθήκες λειτουργίας που απέχουν όμως από την επιστροφή του στην κανονικότητα.

Εν ολίγοις, ο κλάδος έχει σταθεροποιηθεί και έχει αφήσει πίσω του τα χειρότερα. Συγκεκριμένα έχει να επιδείξει:

- υψηλούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, που πιστοποιήθηκαν από τα stress tests που διεξήγαγαν οι εποπτικές αρχές και ανακοινώθηκαν στις αρχές του Μαΐου,
- αναβαθμισμένη εταιρική διακυβέρνηση,
- τη ευθυγράμμισή του, εν πολλοίς, με τις νέες αυστηρότερες κανονιστικές και εποπτικές απαιτήσεις,
- τη βελτίωση της ρευστότητάς του, παρά τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων με :
 1. μείωση της εξάρτησης για ρευστότητα από το Ευρωσύστημα στα €21.6 δισ., με τον ELA στα €10.2 δισ., βάσει των στοιχείων του Απριλίου,
 2. βελτιούμενη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κυρίως μέσω έκδοσης καλυμμένων ομολογιών,
 3. αυξημένη πρόσβαση στη διατραπεζική αγορά repos (~€20 δισ.)
 4. σταδιακή επιστροφή των καταθέσεων (+€5.5 δισ. στο 2017), αποκλιμάκωση του ύψους των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων βάσει σχεδίου (στο

τέλος του έτους ήταν στα €94.4 δισ.). Στόχος και δέσμευση είναι να μειωθούν στα €64 δις περίπου στο τέλος του 2019.

Στο πλαίσιο αυτό, οι τράπεζες έχουν αναβαθμίσει την παρουσία τους στις αγορές και έχουν βελτιώσει σημαντικά την ικανότητά τους να χρηματοδοτούν την οικονομία. Ενδεικτικά, ο τραπεζικός κλάδος συνέβαλε σημαντικά:

- στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων όπου παρατηρήθηκε συστηματική (αν και μικρή) καθαρή αύξηση των υπολοίπων επιχειρηματικών δανείων συνεχώς από τον Αύγουστο του 2017 μέχρι και τον Μάρτιο του 2018 – παρόλο που τον Απρίλιο παρατηρήθηκε κάμψη περίπου 2% σε ετήσια βάση
- στη χρηματοδότηση των μεγάλων έργων υποδομών,
- στη χρηματοδότηση των ιδιωτικοποιήσεων,
- στην εκταμίευση και μεγάλη απορρόφηση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων και των διεθνών επίσημων χρηματοπιστωτικών οργανισμών,
- στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και στη συμμετοχή στις εκδόσεις εταιρικών ομολόγων στην Ελληνική και διεθνή αγορά.

Ωστόσο, ο κλάδος εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις καθώς:

1. τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, αν και βαίνουν μειούμενα, παραμένουν σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα, με το λόγο μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων να προβλέπεται, αν επιτευχθούν οι στόχοι, στο 35% στο τέλος του 2019, έναντι 6% του μέσου όρου σήμερα στην ευρωζώνη.

Άρα απαιτείται έγκαιρος σχεδιασμός για την περίοδο 2019 - 2021, ώστε, το ποσοστό αυτό να μειωθεί σε μονοψήφιο αριθμό στο τέλος του 2021 και λόγω των συζητήσεων για την ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης στην Ευρώπη.

2. ο κλάδος εξακολουθεί συνολικά να βρίσκεται σε φάση απομόχλευσης, ειδικά στη λιανική τραπεζική και κυρίως στην στεγαστική πίστη (- 3% σε ετήσια βάση τον Απρίλιο), αλλά και στις μικρές επιχειρήσεις όπου η ζήτηση είναι ουσιαστικά αναιμική και οι αποπληρωμές υπερκαλύπτουν κατά πολύ την όποια νέα παραγωγή δανείων.

3. οι καταθέσεις ακολουθούν εν γένει θετική τροχιά, ωστόσο ο ρυθμός αύξησής τους είναι εξαιρετικά αργός, με τα

υπόλοιπα του ιδιωτικού τομέα (επιχειρήσεις και νοικοκυριά) να βρίσκονται τέλος Απριλίου του 2018 λίγο παραπάνω από τα επίπεδα του τέλους του 2017 (+€634 εκατ. ή στα €127 δισ.), ενώ τα υπόλοιπα δανείων διαμορφώθηκαν στα €179 δισεκ. την ίδια περίοδο. Άρα, υπάρχει ένα σημαντικό χρηματοδοτικό κενό, ένα έλλειμμα ρευστότητας και η υποχρέωση πλήρους αποπληρωμής των υπολοίπων δανεισμού από τον ΕΛΑ.

4. η πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων έχει βελτιωθεί, αλλά δεν είναι πλήρης και απρόσκοπτη, και το κόστος δανεισμού παραμένει απαγορευτικό.
5. η κερδοφορία των τραπεζών παραμένει στάσιμη και περιορισμένη λόγω:
 - a. στασιμότητας των εσόδων από εργασίες,
 - b. του υψηλού κόστους κινδύνου, που παρά την επικείμενη αποκλιμάκωση του αναμένεται να κυμανθεί πάνω από το 1.6% επί του χαρτοφυλακίου δανείων, το 2018,
 - c. της πίεσης του περιθωρίου επιτοκίου από τον ανταγωνισμό, και

d. της λειτουργίας μη τραπεζικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται κάτω από διαφορετικούς εποπτικούς κανόνες.

6. η αλματώδης ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής τεχνολογίας επιδρά καταλυτικά στην πορεία του κλάδου και καθιστά αναγκαίο το βαθύ μετασχηματισμό του λειτουργικού και επιχειρησιακού προτύπου των τραπεζών,
7. το νέο απαιτητικό εποπτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο καλούνται οι τράπεζες να λειτουργήσουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι κοστοβόρο και επιδρά στο στρατηγικό σχεδιασμό των τραπεζών.

Οι προκλήσεις βέβαια αυτές είναι αντιμετωπίσιμες μέσα στα πλαίσια μια εύρωστης και ταχέως αναπτυσσόμενης οικονομίας, ενώ αντίθετα, μπορεί να καταστούν δυσεπίλυτα προβλήματα σε μια στάσιμη ή συρρικνούμενη οικονομία.

Κυρίες και Κύριοι,

Μετά το πέρας του τρίτου μνημονίου, η χώρα καλείται να αναλάβει με μεγαλύτερη ανεξαρτησία και ευθύνη την πορεία της οικονομίας, στοχεύοντας να ανακτήσει πλήρως την εμπιστοσύνη των αγορών.

Προκειμένου η ελληνική οικονομία να επιτύχει αυτούς τους στόχους, θα πρέπει να μπει σε μια πορεία σταθερής, αξιόπιστης και ισχυρής αναπτυξιακής προοπτικής,

- προκαλώντας ένα επενδυτικό σοκ,
- υλοποιώντας με συνέπεια τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις,
- αίροντας πλήρως τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων,
- προσελκύοντας σημαντικά ξένα κεφάλαια και επενδύσεις, και
- αλλάζοντας το παραγωγικό πρότυπο της χώρας με κέντρο βάρους την εξωστρεφή οικονομική ανάπτυξη και τις επενδύσεις.

Κυρίες και Κύριοι,

Ας δούμε με σοβαρότητα τι συμβαίνει γύρω μας, τους κινδύνους και τις αβεβαιότητες που επανέρχονται στην Ευρώπη και στον κόσμο. Εάν ξεσπάσει θύελλα και τρικυμία, πρέπει να διασφαλίσουμε, και είναι ευθύνη όλων μας, να βρίσκεται η χώρα μας σε ήρεμο λιμάνι, να υλοποιήσουμε μεταρρυθμίσεις που πείθουν τις αγορές και τους πολίτες και προσθέτουν αξιοπιστία και εμπιστοσύνη, που μας ξεχωρίζουν από τις χώρες με προβλήματα.

Δεν έχουμε περιθώρια για νέες περιπέτειες.

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.